

hiszen Bartók hőse a magányos, meg nem értett férfi. Első pillantásra mindkét mű vigasztalanul zárul. Judit kérdései a Kékszakállúhoz nem tanúskodnak igazi megértésről, sem pedig a másik ember más mivoltának – melyet nem kell feltétlenül kommunikálni – valódi tiszteletben tartásáról. Mint ahogy azt a felismerést sem tartalmazák, hogy az egyénnek még a szerelmi kapcsolatban is joga van saját individualitásához, nem szabad valamiféle nyúlós-ragadós közösségben feloldódva megsemmisülnie. Truszovánál is a partner értetlenségével találkozunk, itt azonban az asszonyt, nyugodtan állíthatjuk, túl keveset kérdezték, kevéssé értették meg, nem fogadták el eléggé az asszony mint másik lény másságát. Az *ES WAREN ZWEI KÖNIGSKINDER* című német népdalban az áll: „*Sie konnten zusammen nicht kommen, / das Wasser war viel zu tief.*” A tenger mitikus képét Bartók mint a „Könnyek tavá”-t konkretizálja, Kurtág pedig jéggé dermedti. Az egyéniség ily értetlen fenyegetettsége önmagában véve már nem pusztán szubjektív, hanem társadalmi méretű is. A műalkotás pedig – jelen esetben Kurtág dalciklusa – a befogadóban, a hallgatóban vagy olvasóban felébreszti a gyász képességét, szellemileg-lelkileg alkalmassá teszi arra, hogy szembeszegüljön ezzel a fenyegetettséggel.

Minden művészi megnyilvánulás, így a zene is, újabb kísérlet arra, hogy átjussunk a „Könnyek tavá”-n, egy lépés előre, a bizonytalanba. „*No hay caminos, hay que caminar.*” Nincs út előttünk, mégis mennünk kell. Ez a toledói falfelirat vált Luigi Nono művészi hitvallásává. A német népdalban a királyfi megkísérelte átúszni – a „Könnyek tavá”-t vagy akár a tengert. Kurtág György számára minden ilyen úszáskísérlet egy újabb „opus 1”.

Kozák László

KÉT KÉP

Nincs torokszorítóbb, mint két vonal,
 hogyha két különböző festő ecsetje
 tompítja a fények, formák, tekintetek
 súlytalan egymásba zuhanását.

Ami itt elragadtatott mozdulat-ív,
 meddő erőlködésnek látszik ott,
 avagy mikor lesz az alig észrevehető bagoly
 önmagunk másává, s így a kép középpontja

átcsúszik a kiállítóterem bőrüléseibe.
 A történész tanácstalanul ingatja fejét
 a kontyba fonott farkú lovak
 és a páncélos vitézek közötti időbeli űrben.

A csata előtt datált császári leirat
 mintha megtervezetten térne el
 a képekről leolvasható tényektől.
 A katalógusban jelzett kard sem fedi

a vásznakból kivágott kardok körvonalait.
 Ugyanaz a táj értetlenül nézi egymást
 a két alkotásban. Az idő eltéved, otthontalan
 szemléli a formák halott ütközeteit.

KUNSTHISTORISCHES

A lányarc sugározni kezd. A zsidó
 gimnázium háttérében táj születik,
 szarvasok, veduta, vízesés. Átadod
 a verset óraközi szünetben, a cím,
 szerényen, óda. A papír négyrét hajtva,
 tél, tavasz, nyár, ősz. Hosszú
 utazás után a megszámlolt sarkú szobában
 heves és kitartó hőcsésre ébredsz.

Kicsapódik az ablak, a folyosó
 légcsatornájában gyermekfej nagyságú
 szobrok száguldanak. Az elemek érintésének
 pillanatában megrepednek saját büszkeségüktől,
 letörnek karjaik, kiálló orruk. A festő
 mozgó lombkorona mögé állítja vásznait,
 hogy versenyre keljen a fények
 útjába került levelek csapdába zárt,
 szárra kötözött forgásával.

Lehetetlen helyzetbe hoz a négynyelvű
 nyomtatvány, a szomszéd termet mutatja be,
 mégis ráillik el nem felejtett szerelmedre.
 Egyetlen mozdulattal hányfelé tudnád
 almádat széttörni, hogy ne váljanak le
 karjaid a lelkesültség kapkodásában?